

A LENGYEL HADSEREG AZ 1945—48-AS ÉVEKBEN*

Dr. Ignácy Blum vezérőrnagy

ENNEK A CIKKNEK az a célja, mint a címéből kitűnik, hogy bemutassa a Lengyel Hadsereg legújabb történetének egyes fő mozzanatait. A viszonylag közeli múlt ellenére, ebből az időből sok eseményt befedett már a történelem patinája. Sok esemény viszont tovább folytatódik és ez az oka, hogy az időszerű politika körébe tartozik.

A fenti szempontok bizonyos értelemben gátolták a történelmi kutatások fejlődését a Lengyel Hadsereg történetének ezen időszakában. Míg a lengyel nép 1939—1945-ös felszabadító háborújának története már viszonylag gazdag irodalommal rendelkezik, addig fegyveres erőink részvétele a lengyel nép nemzeti és társadalmi érdekeinek megvédésében, valamint a népi hatalom megerősítésében az 1945—1948-as években nincs kielégítően feldolgozva. A Lengyel Néphadsereg története ezen szakaszának tanulmányozását a Lengyel Tudományos Akadémia tudományos ülészaka kezdte el, amely 1958 októberében zajlott le a Lengyel Hadsereg megalakulásának 15. évfordulója alkalmából. Az 1958—1962-es években jelent meg néhány publikáció a lengyel földalatti reakcióról és ezzel kapcsolatban a Lengyel Hadsereg szerepéről a népi hatalom megerősítéséért vívott harcban. Jelenleg ezen a témán dolgoznak a Katonai Politikai Akadémián és a Hadtörténeti Intézetben. A Lengyel Egyesült Munkáspárt fennállásának 20. évfordulója alkalmából tartott tudományos üléseken is sok beszámoló hangzott el arról, hogyan vett részt a Lengyel Hadsereg a hazai ellenforradalom ellen vívott harcban.

Mindez azonban csak töredékes képet ad arról, hogyan küz-

* Dr. Ignácy Blum vezérőrnagy elvtárs e cikkét a Szerkesztőség felkérésére írta. A felhasznált irodalom jegyzékét a cikk végén közöljük.

dött a Lengyel Hadsereg az ellenforradalommal szemben a háború utáni három évben. Reméljük, hogy a Lengyel Hadsereg fennállásának 20. évfordulója alkalmából elkezdett tudományos történelem-dolgozatok teljes egészében be fogják mutatni, hogyan járultak hozzá fegyveres erőink a népi hatalom megszilárdításához és az ország újjáépítéséhez.

Jelen tanulmány sem képes természetesen kimerítő és elmélyült módon ismertetni minden szempontból azt a szerepet, amelyet a Lengyel Hadsereg a népi hatalom megszilárdításának nagy ügyében játszott. Itt csak a hadsereg fő feladatait és tevékenységét mutatom be azokban az években.

*

A Lengyel Néphadsereg a Szovjetunió területén megalakított 1. Lengyel Hadsereg, valamint az országon belül a Lengyel Munkáspárt vezetésével megszervezett Népi Hadsereg (Armia Ludowa) egyesítéséből alakult meg.

Lengyelország felszabadított területén az Országos Nemzeti Tanács első intézkedései között szerepelt az 1944. július 21-i törvényerejű rendelet megalkotása, amely kimondta a Lengyel Néphadsereg megalakítását a fentemlített hadseregek egyesítése útján.

A Szovjetunióban alakult 1. Lengyel Hadsereg összesen 123 ezer jól képzett és felfegyverzett katonából állt. Nem kevésbé volt tekintélyes az a harci erő sem, amelyet a Népi Hadsereg egységei alkottak. Ezt a Népi Hadsereg tevékenysége világosan bizonyítja. A Népi Hadsereg csapatai csak 1944 júniusáig 904 akciót hajtottak végre a német fasiszták ellen, ebből 120 volt a nagyobb ütközet. Ezekben a harcokban több mint 19 ezer hitlerista katonát öltek meg. A felszabadított területeken a Népi Hadsereg egységei mintegy 16—18 ezer katonát számláltak, amelyek dandároknak, valamint kisebb osztagokban és helyőrségekben voltak csoportosítva. A német csapatok mögöttes területein a Népi Hadsereg hét dandárja, valamint egész sor kisebb önálló alakulat harcolt. A Népi Hadsereg katonáinak összlétszáma 1944-ben elérte a 60 000 főt.

A Lengyel Nemzeti Felszabadítási Bizottság kiáltványában leszögezte, hogy az újonnan alakult hatalom fő feladata az lesz, hogy fokozza a lengyel nép erőfeszítéseit az ország teljes felszabadításáért, a hitleri hadsereg megsemmisítéséért vívott harcban. Ezzel kapcsolatban a fő törekvés a Lengyel Hadsereg fejlesztésére irányult. Ez helyes határozat volt. A lengyel katonai részvétele a háborúban befolyásolhatta a győzelem gyor-

sabb elérését, és megrövidíthette a megszállást, amelynek minden egyes napja több tízezer emberéletet követelt a lengyel néptől, nem számítva az anyagi veszteségeket. Ezenkívül a lengyel katona részvétele a felszabadító háborúban lehetővé tette, hogy a régi nyugati területek visszatérjenek az anyaországhoz és, hogy Lengyelország a háború után elfoglalja az őt megillető helyét a világon.

A fenti célkitűzésekkel kapcsolatban született az a döntés, hogy az első hadseregen kívül megalakítsuk a 2., 3. hadsereget, valamint a Páncélos Hadtestet a megfelelő alárendelt egységekkel együtt.

A Lengyel Néphadsereg megszervezésére és fejlesztésére azonban nem légüres térben került sor. Ellenkezőleg, a „lublini Lengyelország”, ahol a hatalom a Lengyel Nemzeti Felszabadítási Bizottság kezében volt, az osztályharc színhelye volt. A Lengyel Nemzeti Felszabadítási Bizottságot a reakció nem ismerte el. Terrort és szabotázst alkalmazva nehezítette a népi hatalom szerveinek tevékenységét, minden általa elérhető eszközzel akadályozta a Lengyel Néphadsereg fejlődését.

A Honi Hadsereg (Armia Krajowa) különítményei a felszabadított területeken nem vetették alá magukat az újonnan alakult hatóságok rendelkezéseinek, igyekeztek önállóságukat megtartani, különösen az első időszakban. Később, azaz 1944 augusztusában és szeptemberében a reakció minden erőfeszítését arra irányította, hogy szabotálja a Lengyel Néphadseregbe való sorozást és mozgósítást. Ebben az időben a reakció fő célja a hadseregért való küzdelem képezi, ez az osztályharc alapvető formája. A reakció tisztában volt azzal, hogy az új haderő a hatalom fő támasza és a népi állam pillére. Ezért támadott bennünket oly ádázan éppen ezen a szakaszon. A Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának Politikai Irodája 1944. október 31-i határozatában megállapította, hogy: „A lengyel reakciónak a demokráciával szemben vívott kétségbeesett harcának fő célja egyrészt az, hogy szétverje a hadsereget, másrészt, hogy azt saját uralma alá vegye. A hadsereg megsemmisítésére irányuló törekvés többek között a tömeges szökések megszervezésében nyilvánul meg. A hadsereg vezetésének megszerzésére irányuló törekvés pedig abban nyilvánul meg, hogy „ülni és végezni dolgunkat” jelszóval megszállják a fő beosztásokat, valamint, hogy reakciós vezetéssel „tisztá lengyel” egységeket szervezzenek, és ezeket a többi egységek ellen irányítsák. Egyidejűleg a reakció arra törekszik, hogy megnyerje a hadsereget a politikai hatalom és a Lengyel Nemzeti Felszabadítási Bizottság ellen.”

A hadseregért való harcot a reakció teljesen elvesztette. 1944 végén a Lengyel Néphadsereg személyi állománya elérte a 286 ezer főt. Lényegében feloszlatták a 3. hadsereget, mindenekelőtt gazdasági nehézségekre való tekintettel, viszont a káderek más egységekbe való átirányítása, és az, hogy nagyobb figyelmet szenteltek a többi egységek szervezésére, előnyös befolyással volt az egész hadsereg további fejlődésére és harc-képességére.

A hadsereg belső funkcióját illetően különösen figyelmet érdemel a földreform végrehajtásában való részvétel. Mintegy 1000 tiszt és katona segített annak idején felosztani a nagybirtokosok földjét, népszerűsítette a földreformrendeletet, jelenlétével bátorította a reakció által megfélemlített parasztokat.

1945 januárban megkezdődött a szovjet hadsereg nagy felszabadító hadjárata. A szovjet egységekkel együtt indultak nyugatra az 1. Hadsereg egységei, majd a 2. Hadsereg, a Páncélos Hadtest egységei, valamint a Lengyel Néphadsereg főparancsnoksága alá rendelt egységek.

A Visztula nyugati partján fekvő lengyel terület felszabadítása lehetőséget nyújtott a Lengyel Néphadsereg további fejlődéséhez. Így például a háború vége felé, 1945. május 1-én, a Lengyel Néphadsereg mintegy 433 ezer főt számlált, és mintegy 400 harcokocsival, kb. háromezer ágyúval és több mint 700 repülőgéppel rendelkezett. Állományában a következő magasabb-egységek voltak: 10 gyalogos hadosztály, 1 lovas dandár, 1 páncélos hadtest és 2 páncélos dandár, 12 tüzérdandár, 1 tarackos dandár, három légvédelmi tüzérhadosztály, négy repülőhadosztály és számos különleges egység.

A Lengyel Néphadsereg tisztikara az 1945. július 1-i adatok szerint 40 859 tisztet számlált, ezek közül 13 396 a szovjet hadseregből, 24 463 pedig a lengyel hadseregből került ki. Két év alatt tehát majdnem félmillió hadsereget hoztunk létre és megalkottuk a saját tisztikarunkat. Ugyanis a fent említett 24 463 tiszt többsége a mi saját tiszt iskoláink növendéke volt. Ilyen feladatot csak forradalmi hatalom tudott végrehajtani, amely a nép legszélesebb körű támogatását élvezte és olyan szövetséges önzetlen segítségére támaszkodhatott, mint a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége.

*

A hitlerizmus feletti győzelem után kialakult nemzetközi helyzet kizárta az akkori közeljövőben (hangsúlyozom a közeljövőben) a komolyabb háborús összecsapást. Erre olyan mozzanatok utaltak, mint:

— a Potsdam-i értekezleten történt megegyezés értelmében a Hitler-ellenes koalíciós egység megőrzése a három nagy-hatalommal az élen;

— a fasizmus komoly meggyengülése az egész világon azért, hogy olyan tűzfészkeket számoltak fel, mint a Mussolini-féle Olaszország és a hitleri Németország;

— Kelet-Európában egész sor népi demokratikus állam jött létre, melyek által a szocializmus befolyása és területe jelentősen megnőtt.

Ezzel szemben, ami Lengyelországot illeti, veszély leselkedett az országon belül: a hazai reakció az emigránsok és imperialista kémek által támogatva polgárháború kirobbantásával fenyegetett.

A Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága 1945 májusában tartott plénumának határozata megállapítja: „Lengyelországban a politikai helyzetet elsősorban a lengyel reakció táborában levő politikai válság jellemzi. Ennek a krízisnek a kifejezése a Honi Hadsereg formális feloszlata és más szervezési formák keresése a Lengyelországban kibontakozó demokratizálási folyamat elleni harcra, a Nemzeti Egység Tanácsából való kilépés, amely a paraszti tömegekben megnyilvánuló mély radikális demokratikus folyamatoknak volt a következménye, valamint Arciszewski emigrációs klikkjével az illegális Néppárt maradványával való együttműködés megszakítása; ezeket még erősítette a Népi Hadsereg tagjainak a reakciós bandák általi legyilkolása. Bizonyítja a krízist az is, hogy a reakciós körök azt követelik Raczkiewicz-től, hogy mondjon le az emigráns lengyel „elnök” hivataláról, minthogy a lengyel nép körében nagyon népszerűtlen; végül azok a kísérletek, hogy Arciszewskit és kormányát más emigráns figurákkal pótolják stb., stb.

Mikor a lengyel reakció táborában kirobban ez a politikai válság és az a veszély fenyeget, hogy a demokratikus mozgalom hulláma által a reakció teljesen elsöprődik a lengyel politikai élet színteréről, — ekkor a reakció minden rendelkezésére álló eszközt és erőt harcba vet az ideiglenes kormány és a lengyel demokrácia egész tábora ellen. A reakció által alkalmazott terror és diverzáns cselekedetek azt bizonyítják, hogy a reakció megpróbál még kétségbeesett és reménytelen harcában segítséget keresni magának a hatalomért folyó harcban. A terrorisztikus és diverzáns cselekedetek a reakció utolsó, halála előtti megmozdulásai, amelyek politikai irányvonalának teljes csődjéről tanúskodnak, valamint arról, hogy utolsó reménye is

összeomlott arra nézve, hogy megszerezze magának a lengyel társadalom jelentősebb részét.”

Ilyen körülmények között a legégetőbb feladat a biztonság helyreállítása volt az országban, a fegyveres bandák felszámolása és a lakosság békés munkafeltételeinek megteremtése.

E feladat végrehajtása érdekében a Lengyel Néphadsereg főparancsnoksága a volt hadművelleti területről az 1., 3., 8. és 9. gyalogos hadosztályokat áthelyezte az ország azon területeire, amelyeket a bandák legjobban fenyegettek.

— Az 1. gyalogos hadosztály kapta a bialystoki vajdaság területét, a varsói vajdaság keleti részét, valamint a lublini vajdaság északi részét.

— A 3. gyalogos hadosztály kapta a lublini vajdaság középső és déli részét, valamint a rzeszovi vajdaság északi részét.

— A 9. gyalogos hadosztály elfoglalta rzeszovi vajdaság megfelelő középső és délkeleti területét.

— A 8. gyalogos hadosztály működési területe a rzeszovi vajdaság nyugati és délnyugati része, valamint a krakkói vajdaság keleti része volt.

Ezenkívül az Országos Nemzeti Tanács határozata alapján 1945. május 25-én megalakult a Belső Biztonsági Hadtest, melyet elsősorban a földalatti fegyveres bandák elleni harcra hívtak életre.

Ez alatt az idő alatt az arcvonalon harcolt egységek visszatértek állandó helyőrségeikbe. Egyes alakulatok azonnal bekapcsolódtak a bandák elleni harcba. Külön említésre méltók a következő alakulatok: a 2. varsói hadosztály, a 15. és a 18. hadosztály, amelyek katonái a közeli területeken működő bandák elleni gyakori akciókkal ekkor kapcsolódtak be rendes katonai szolgálatba.

A bandák likvidálását azonban mégsem sikerült teljes egészében befejezni. Ennek számos oka volt. Néhány fontosabbat megemlítek: a német fasiszták legyőzése után az ország sok, mindenekelőtt gazdasági természetű nehézséget élt át. A politikai helyzetre ez nem maradt hatás nélkül. A harcok idején a haza felszabadításának eszméje összekapcsolta a különböző gondolkodású és világnézetű embereket. Ez az egyetértés a további terveket illetően kezdett megbomlani. A különböző társadalmi környezetekben és osztályokban nyugtalanító kérdéssé vált Lengyelország államrendjének problémája. Amilyen mértékben kristályosodott ki társadalmi forradalmunk tartalma, s ahogy egyre erősödött a szocialista fejlődés tendenciája, oly mértékben következett be az egyes társadalmi csoportok átállása a barikád másik oldalára.

A parasztság azon része, amely a földreform idején támogatta a népi hatalom létrejöttét, ingadozni kezdett és kétségei voltak, hogy vajon ez a hatalom nem fosztja-e meg a kapott tulajdontól. A nehéz gazdasági helyzet, az élelmezési nehézségek szintén a tömegek elégedetlenségét idézték elő. Másrésről a szektáns tanítások, amelyekről sokat beszéltek és megbélyegezték a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának májusi plenumán, de amelyet a területen likvidálni nem tudtak, szintén okozói voltak bizonyos értelemben annak, hogy a társadalom egy része elvesztette bizalmát a népi hatalom iránt.

Míndez megfelelő körülményeket teremtett az ellenséges tevékenységhez.

Figyelembe kell venni még azt a tényt is, hogy ebben az időben hiányzott a megfelelő együttműködés a Lengyel Hadsereg és a Belső Biztonsági Hadtest szervei között.

*

A földalatti reakció elleni komoly tevékenység valójában 1946 tavaszán kezdődött. Az akkori helyzetet nem lehetett tovább tűrni. A lengyel hadsereg vezérkara emlékiratot készített, amelyben kijelentette, hogy a felfegyverzett bandák elleni akciót pontosan a háború alapelvei szerint kell kidoigózni, nem szabad lebecsülni és a legszigorúbb felelősség nélkül levezetni, rábízva az eseményeket természetes folyásukra, *mert ezek a hatalom tekintélyét és végrehajtó képességét veszélyeztetik*. Az eddigi tevékenységek csak fikciók voltak, a valóságban e hadműveletek 99 0/0-a megszégyenítéssel és felesleges veszteségekkel végződtek.

1946. márciusában a lengyel hadsereg főparancsnoksága átnyújtotta a Lengyel Munkáspárt Központi Bizottságának és a kormánynak a biztonság helyreállításának tervzetét, amelyet Marszalka Zymierski, a Lengyel Hadsereg főparancsnoka, a honvédelmi miniszter első helyettese, Spychalski altábornagy, és a vezérkari főnöke, Korczyc vezérezredes írták alá, és amelyben a következőket olvassuk: „Ki kell jelentenünk, hogy a lengyel hadsereg a banditizmus leküzdésére egyre nagyobb erőfeszítéseket tett és tesz, nem lévén elegendő befolyása az akciókra. Az a tény, hogy jelenleg, az ország hitleri megszállás alól való teljes felszabadítása után egy évvel a banditizmus nem csökken, inkább nő, nemcsak a hadsereg tekintélyének árt ezáltal, hogy a társadalom helytelenül reá hárítja a felelőséget a dolgok ilyen állapota miatt, de igen komoly veszélyt jelent mindenekelőtt az állam megszilárdítására, valamint jövőjének biztosítására.

Számolni kell azzal, hogy ha még a tavasz előtt nem fojtjuk el erélyesen a diverzáns tevékenységeket, akkor a jobb időjárási viszonyok és a választási harcok kétségtelenül fellobbantják e veszélyes tevékenység aktivitását.”

A főparancsnokság tehát energikus intézkedéseket követelt, amelyek az egész államot és annak minden központját behálózzák. Ez, hangsúlyozták, nem csak fontos, de egyszerűen élető feladat. A tapasztalatok bebizonyították, hogy a Közbiztonsági Erők és a Polgárőrség nem elegendők ahhoz, hogy a helyzetet uralják. Mindkét szerv fiatal, s még nincs eléggé megszilárdulva, vezető apparátusuk, valamint technikai eszközeik még túl csekélyek ilyen komoly feladat megoldásához. Az egyetlen apparátus — hangsúlyozták az említett emlékiratban, — amely képes gyorsan és biztosan felülkerekedni a belső békétlenség züllesztő állapotán, rendet biztosítani a választások nyugtalan időszaka alatt, ez a lengyel hadsereg.

A főparancsnokság a földalatti bandák általános számát kb. 15 000 főre becsülte, azzal a fenntartással, hogy az adatok pontatlanok, ugyanis a bandák elfogott tagjaitól származnak.

A bandák, amint a főparancsnokság jelenti, három fő csoportból tevődnek össze:

- a) a Népi Fegyveres Erők és a Honi Hadsereg politikai és reakciós jellegű bandái (NSZ- és AK-bandák);
- b) az Ukrán Felkelő Hadsereg bandái (UPA-bandák);
- c) bűnügyi rablóbandák.

Az ukrán bandák főleg a lublini vajdaság déli és a rzeszowi vajdaság keleti és déli részén tevékenykedtek. Ezek töredékei garázdálkodtak a krakkói vajdaság déli részén is.

A rablóbandák úgyszólván az ország egész területén garázdálkodtak, de főleg az északi, valamint a sziléziai és poznańi vajdaságokban.

Állandóbb jellegűek voltak a Népi Fegyveres Erők és a Honi Hadsereg (NSZ és AK) reakciós bandáinak tevékenysége. Ezek voltak a legnépesebb bandák és — a főparancsnokság szerint — ezek jelentették a legfőbb veszélyt, főleg a közeledő választások miatt. Fő csoportjaik az egész keleti határ mentén tevékenykedtek Suwalk-tól Sanok-ig kb. 150 km széles sávban.

A főparancsnokság azt javasolta, hogy szervezzenek pacifikáló akciót állami méretben, s azt teljes energiával hajtsák végre. A vezetést bízzák rá egy Biztonsági Tanácsra, amely álljon a következőkből: elnöke a honvédelmi miniszter, tagjai az állambiztonsági miniszter, a honvédelmi miniszter helyettese, aki a politikai-nevelő munkával foglalkozik, a vezérkar főnöke, a Belső Biztonsági Hadtest parancsnoka, a Polgárőrség

főparancsnoka. A vezető szerv legyen a lengyel hadsereg vezérkara, különösen ennek operatív osztaga, amelybe a Belső Biztonsági Hadtest parancsnoka, valamint a Polgárőrség parancsnoka küldik el képviselőjüket.

Ezt a tervet jóváhagyták. 1946. március 29-én megjelent az Állambiztonsági Bizottság elnökének hadműveleti terve (az Állambiztonsági Tanács helyett hozták létre az Állambiztonsági Bizottságot), amelyben az országot 14 hadműveleti övezetre osztották, amelyekben a földalatti fegyveresek elleni egész tevékenység a Vajdasági Biztonsági Bizottságoknak volt alárendelve. E bizottságok élén általában a körzeti parancsnokok, vagy a lengyel hadsereg egyes hadosztályainak parancsnokai álltak.

A Vajdasági Biztonsági Bizottságoknak volt alárendelve valamennyi fegyveres osztag, úgy a hadsereg, mint a Belső Biztonsági Hadtest és a Polgárőrség osztagai, úgyszintén a kémelhárító ügynökségek és egyéb biztonsági szervek.

A bizottságok elnökeit utasították, hogy tartsanak állandó kapcsolatot a helyi hatóságokkal.

Ezenfelül a hadműveletek irányítását a hadsereg osztagainak parancsnokaira bízta, akik — mikor megkapták a híreket a környékbeli bandákkal való harcokról — kötelesek voltak kezdeményezésükre, minden felszólítás, illetőleg parancsra való várakozás, késlekedés nélkül akcióba lépni.

A tevékenység alapját új taktika képezte. Az eddigi védekező álláspont, amely úgy értendő, hogy a parancsnokok csak üldöző hadműveletek szervezésére korlátozták magukat (rendszerint későn), megváltozott, a támadás lett a bandák felszámolásának fő módszere. A parancsnokok feladatává tették, hogy alapos felderítés útján szerezzenek értesüléseket a már létező, illetve alakulóban levő bandákról és azokat még csírájukban semmisítsék meg, mielőtt még azok támadást hajthatnának végre. E célból a parancsnokoknak egész körzetükben mozgalmas hadműveleti tevékenységeket kellett folytatni. A bandákkal való harcok eredményeit a bizottságok megszervezése előtt és után, 1946 januártól márciusig, majd április és május időszakában a következő táblázat ábrázolja:

A táblázat azt mutatja, hogy a bandák támadásának száma a Biztonsági Bizottságok vezetése alatt álló fegyveres erők aktív tevékenysége következtében jelentősen csökkent, másrészt mutatja, hogy a támadások inkább terrorisztikus jellegűek voltak: kis csoportokkal hajtották őket végre, leginkább a Polgárőrség, az Államvédelmi Hatóságok és a demokratikus pártok tagjai, elsősorban a Lengyel Munkáspárt tagjai ellen irányul-

Időpont	A bandák támadásának száma	Veszteségeink			Fegyvervesztés
		elfogott	megölt	sebesült	
I–III.	1545	166	634	216	610
IV.	684	128	273	61	354
V.	367	47	331	142	308

Időpont	Akciónak száma	A bandák vesztesége			Szerzett fegyverek
		fogoly	megölt	sebesült	
I–III.	1014	8097	792	108	3552
IV.	370	2104	251	21	1550
V.	396	1222	269	59	932

tak. Ez az az annak, hogy bár a támadások száma csökkent, a meggyilkoltak és sebesültek száma a mi oldalunkon nőtt.

A nagymértékben való támadó tevékenység megszerzése következtében a bandák nagyobb csoportokban a hadsereg ellen nem támadtak, kímélték erőiket a beszámolók és választások időszakára.

Az egyesült demokratikus tábor elhatározta, hogy 1946 áprilisában azzal a kérdéssel fordul a nemzethez, hogy megfelelőnek tartja-e Lengyelország új politikai-társadalmi és földrajzi formáját?

1947. április 27-én az akkori Köztársaság Szejmje (országgyűlése) — az Országos Nemzeti Tanács — határozatot hozott, amelyben a következőket olvashatjuk: „Célunk, hogy lehetővé tegyük a nemzet közvetlen véleménynyilvánítását a jövőbeni alkotmány alapelveinek, valamint azoknak a jelentős társadalmi-gazdasági és politikai változásoknak az ügyében, amelyek a megszálló hitleristák háborúban való legyőzése után a nemzet létének alapjait érintették — célunk az országgyűlési választások előtt népszavazást tartani.”

A kormány nyilatkozatában három kérdést tett fel, amelyekre a választásra jogosult állampolgárok igennel, vagy nemmel feleltek. A kérdések így hangzottak:

1. Akarod-e a szenátus eltörlését?
2. Akarod-e az új alkotmányban a földreform és az alap-

vető nemzetgazdasági ágak államosítása által kialakult új rend megszilárdítását, a magánvállalkozások törvényes jogainak biztosítása mellett?

3. Akarod-e a lengyel állam nyugati határainak megszilárdítását a Balti-tengernél, az Odera és Neisse Luzycki folyók mentén?

Ennek a népszavazásnak kellett hozzájárulnia ahhoz, hogy világossá váljon az országban levő politikai helyzet és tisztán kirajzolódjon a nemzet alapvető tömegei és a megmaradt fasiszták kis csoportjai közti megoszlás.

A reakció kezdettől fogva arra törekedett, hogy lejárassa a népszavazás jelentőségét. A törvényes ellenzék a Lengyel Egyesült Parasztpárt (PSL) köré csoportosulva, a „Gazeta Ludowa” (Népújság) c. lapjában a beszámoló e részét „nem kötelező kérdőív”-nek jelöli meg. Mikor mégis kitűnt, hogy az egész nép élénken érdeklődik a szavazás iránt és nem úgy kezeli, mint „nem kötelező kérdőív”-et, hanem mint az általános politikai harc eszközt, amelyben Lengyelország további sorsáról kell döntenie, akkor a reakció is frontot változtatott, és saját szemléletétől, reakciós gondolkodásának mértékétől függően ő kezdte el szavazásra buzdítani a népet, hogy egy-, két-, vagy háromszoros „nem”-mel válaszoljanak a kérdésekre.

A népi Lengyelország ellenségei valamennyi propaganda-apparátusukat és bandáikat talpraállították. A legkülönbébb, egyenesen fantasztikus rémhíreket és pletykákat terjesztettek a polgári lakosság között. A reakciók a nép felvilágosulatlan rétegeire, különösen a falusiakra számítottak, akikhez nem jutott el a sajtó, vagy a rádió hírközlése. Ilyen falusi ebben az időben nagyon is sok volt Lengyelországban.

Mikor kiderült, hogy a suttogó propaganda meghiúsult, a reakció elhatározta, hogy a bandákat is beveti a harcba. Minél közelebb volt a beszámoló napja, annál gyakrabban intéztek támadást a Népszavazási Bizottságok ellen; 1946. június 15-én, a beszámoló napján a terroristák legalább 250 támadást hajtottak végre, amelyek következtében a Körzeti Népszavazási Bizottság 14 tagja halt meg, 7 pedig súlyosan megsebesült. A banditák egyidejűleg iparkodtak megfélemlíteni a lakosságot is; röpcédulák és feliratok jelentek meg olyan szöveggel, mint például: „Ha igennel válaszoltok, megölünk benneteket!” A reakció elhatározta, hogy lehetetlenné teszi a szavazást.

Az Ukrán Felkelő Hadsereg bandái is a lengyel reakciót segítették. 1946. június 7-én például az Ukrán Felkelő Hadsereg bandája nagygyűlést szervezett a przemysli vajdaság Drebnice nevű községében, amelyen a lakosság a következő ultimá-

tumot kapta: „Nem szabad résztvenni a szavazásokon; aki nem veti magát alá a rendeletnek, azt halállal büntetjük!”

A reakció egész idő alatt a hadsereg semleges magatartásáért küzdött. Mikolajczyk, jól ismerve a katonák hangulatát, és odaadásukat a népi hatalom iránt, az Országos Nemzeti Tanács ülésén javasolta, hogy a katonákat fosszák meg a köztársaság minden polgárát megillető aktív jogától, vagyis, hogy ne vehessenek részt a népszavazásban és a törvényhozó országgyűlés megválasztásában.

A hadsereg addig nem tehetett semmit, amíg a bandák a lakosságot terrorizálták és megnehezítették számukra nézeteik szabad kinyilvánítását az ország és a nemzet legfontosabb kérdéseiben. A főparancsnokság tehát határozatot hozott arról, hogy a lakosságot be kell vonni a beszámoló előtti akcióba.

Marian Spychalski altábornagy, az akkori nemzetvédelmi miniszterhelyettes a „Polska Zbrojha” (Fegyveres Lengyelország) c. újságban 1946. június 16-án megjelent „A paraszt védelmében” c. cikkében így fogalmazza meg a hadsereg feladatát a népszavazással kapcsolatban.

Az első feladat megghiúsítani „a parasztok jogai, szabadsága és a demokrácia ellen irányuló alattomos földalatti merényleteket”, vagyis biztosítani a szavazáson résztvevő lakosság nyugalalmát és biztonságát.

A második feladat az, hogy „pontos adatokat juttassunk el a lengyel parasztokhoz Lengyelországról a reakciós mesék megsemmisítése céljából”, azaz felvilágosítani a lengyel falvak lakosságát, megmutatni nekik az igazi utat, a kiutat az akkori időekkel járó elkerülhetetlen nehézségekből.

Végül a harmadik feladat abban áll, hogy a katonák maguk is éljenek jogaikkal, „amely felhatalmazza őket arra, hogy döntsenek a haza sorsáról saját szemszögükből, más állampolgárokkal egyenlően”, vagyis vegyenek maguk is részt a népszavazásban.

Az Állambiztonsági Bizottság a beszámoló oltalmazására kivezényelt — — — — — 109 855 katonát, ezek részletezve a következő alakulatokból tevődtek össze:

Polgárőrség (MO) — — — — —	25 000 személy
Polgárőrség Önkéntes Tartaléka (ORMO) —	28 070 személy
Belső Biztonsági Hadtest (KBW) — — —	7970 személy
Államvédelmi Hatóság (UB) — — — —	11 315 személy
Lengyel Hadsereg (WP) — — — —	36 400 személy

A hadsereg részvétele a propaganda-akcióban a népszavazás előtt, valamint a beszámoló (referendum) véghezvitelének

segítsége volt a hadsereg első tömeges jellegű nagy akciója, amely magában foglalta a politikai munka, valamint a fegyveres tevékenység elemeit. Ennek méreteiről tanúskodhatnak a krakkói vajdaság körülbelül 3 millió lakost számláló 32 járásában elért eredmények. Ezekben a járásokban június folyamán 2600 nagygyűlést tartottak, amelyeken legalább 400 ezer lakos vett részt. Az egyéni propagandamunka elmélyítése közben, amelyet a propaganda-brigádok és a hadsereg védelmi csoportjai végeztek, a katonák a falusi lakosság majdnem egyharmadához eljutottak, csak a krakkói körzet brigádjai mintegy 2 millió brosúrát, plakátot és röpcédulát osztottak szét.

Nem volt kisebb méretű a hadsereg segítsége a többi vajdaságban sem. A propagandista védő-csoportok tevékenysége az egész országot átfogta. A katonák Lengyelország legtávolabbi zugaiba is eljutottak, ahol ritkán lehetett a népi hatalom funkcionáriusaival találkozni.

A Lengyel Néphadsereg és a Belső Karhatalom katonái feladata volt a Népszavazó Bizottságok védelmének biztosítása is. Az osztagokat úgy osztották szét, hogy minden vajdaság és kerületi bizottság a hadsereg védelme alatt állott.

A hadsereg megbénította az ellenség terrorját. Éppen a szavazás napján a bandák 22 támadás végrehajtásán fáradoztak a szavazóhelyiségek ellen, azonban az egyesült katonai alakulatok és biztonsági szervek a támadásokat megghiúsították. A szavazatra jogosultak kb. 90 % -a járult az urnához. Sok körzetben a szavazatok száma már a délutáni órákban elérte a teljes 100 % -ot. A többség jelentős volt, mivel a szavazók kétharmada igennel választott mindhárom kérdésre. A népi hatalom a legtöbb szavazatot a nyugati területeken, a szilézia-dabrowai vajdaságban, a munkáslakta Lódz-ban, Varsóban és Poznanban kapta.

Amellett, hogy a Mikolajczyk zászlóalja alatt tömörülő lengyel reakció vereséget szenvedett, a beszámoló (referendum) nem jelentette a demokrácia és a reakció közötti harc befejezését. A még le nem győzött lengyel reakció erőit a demokrácia elleni végső, döntő támadásra kezdte rendezni.

A reakció fő erőfeszítését a törvényhozó országgyűlés (Szejm) megválasztásának napjára, 1947. január 17-re összpontosította.

A reakció célja az volt, hogy megdöntse a népi hatalmat Lengyelországban és a kormányzást saját kezébe ragadja. Éppen azért nem bocsátkoztak a demokráciával nyílt politikai harcba. A reakció határozott céltudatossággal arra törekedett, hogy a választásokat megnyerje a társadalom terrorizálásával,

anarchia-szítással, a helyi hatalom szerveinek szétzúzásával, képtelen rémhírek terjesztésével. Az ilyen jellegű munkát az akkori lengyel falu tudatlan, megfélemlített lakossága között kívánták végezni.

Ebben a munkában a Mikolajczyk-féle Lengyel Egyesült Parasztpárt fő támaszai a reakciós bandák voltak.

1946. júliustól 1946. december 31-ig 6600 olyan politikai és rablótámadást jegyeztek fel, amelyeket a különböző bandák hajtottak végre a Lengyel Néphadsereg, a Belső Biztonsági Hadtest, a Polgárőrség, állami hivatalok és intézmények, választóhelyiségek, a Lengyel Munkáspárt tagjai, társadalmi aktivisták és a népi hatalommal kapcsolatban levő más személyek ellen.

A támadások erősödését 1946 második felében a következő táblázat mutatja be:

június	883 támadás	
július	924 támadás	
augusztus	1142 támadás	
szeptember	1114 támadás	
október	1214 támadás	
november	1340 támadás	
december	866 támadás	(csökkenés az ünnepek miatt)

Válaszul a földalattiak fellépésére, a hadsereg és a Belső Biztonsági Hadtest osztagai is megnövelték hadműveleteik számát és fokozták tevékenységüket. 1946. májusában a hadsereg például összesen 396 akciót hajtott végre a bandák ellen, júniusban viszont már 508-at, augusztusban 977-et, októberben 1279-et.

Hat hónap alatt (júliustól decemberig) a hadsereg Lengyelország egész területén 4986 akciót hajtott végre, melyek eredményeképpen a bandák 1695 tagját ölték meg, 3725-öt pedig fegyverestől foglyul ejtettek. Önként jelentkezett kb. 600 bandatag. Különböző fegyverekből 7800 db-ot, felszerelésből 570 000 db-ot zsákmányoltak.

A Lengyel Néphadsereg főparancsnoksága a népi Lengyelország kormányának utasítására a választások előtti védelmi akcióba bevonta a katonákat, hogy a lakosság számára feltétlenül biztosíthassák a nyugodt körülményeket a szabad választások lefolyásához.

A főparancsnokság 1946. november 4-én kelt 0260. sz. utasítása az országot 4 övezetre osztotta fel a veszélyeztetettségtől függően:

— A övezet — erősen veszélyeztetett — felöleli: Elk, Białystok, Siedlce, Chełm, Lublin, Zamość, Tarnow, Myślenic, Kraków, Przemysł, Rzeszow, Gorlice választókerületeket;

— B övezet — közepesen veszélyeztetett — felöleli: Pitrków, Opoczno, Przasnysz, Minsk Mazowiecki, Bielsko, Katowice, Radom, Ostrowiec, Kielce, Czestochowa, Chrzanów választókerületeket;

— C övezet — gyengén veszélyeztetett — felöleli: Zgierz, Pabianice, Kalisz, Leszno, Wrocław, Bydgoszcz, Toruń, Płonsk, Pruszków, Biskupiec, Olsztyn, Bedzin, Opole választókerületeket;

— D övezet — nyugodt — felöleli: Poznań, Gniezno, Swiebodzin, Gdańsk, Gdynia, Szczecinek, Lobeż, Szczecin, Gliwice, Kozle, Bolesławiec, Legnica, Wrocław I., Wrocław II. választókerületeket.

A veszélyeztetés fokának megfelelően alakították ki az adott terület védelmét és propagandista védelmi csoportok munkájának megszervezését.

A tevékenykedő csoportok száma az egyes kerületekben attól függött, hogy:

— mennyire veszélyeztették az adott területet a fegyveres bandák;

— mennyire volt a lakosság politikailag tájékozott;

— milyen mértékű befolyást gyakoroltak a reakciós pártok a társadalomra.

A propaganda védelmicsoportok feladatai.

A propaganda védelmicsoportok szabályzata, amelyet a Lengyel Hadsereg vezérkarának főnöke, Koroczyc vezérezredes és a Politikai Nevelési Főosztály főnöke, Zarzcki vezérőrnagy írtak alá, a következőkben állapítja meg az alapvető feladatokat:

— meg kell mutatni a parasztság széles tömegeinek, hogy abban a harcban, amely a szabadság, függetlenség és a demokrácia tartósításáért folyik, a Lengyel Hadsereg, a népi Lengyelország fegyveres karja áll az élen;

— megjavítani az országban a közbiztonságot, megmutatni a köztársaság kormányának és a demokratikus tábornak az erejét ott, ahol eddig a fasiszta sugalmak, földalatti bandák és ezek törvényes segítői tevékenykedtek; aktívan harcolni a Népi Fegyveres Erők (NSZ), az Ukrán Felkelő Hadsereg (UPA), a Szabadság és Függetlenség (WIN) és Wehrwolf reakciós bandái ellen;

— aktív tevékenységet folytatni az ellenséggel szemben,

a Lengyel Egyesült Parasztpárt tagjai által támogatott bandista propaganda ellen falun, el kell juttatni a demokratikus Lengyelország igazságát a legelhagyatottabb helyekre is.

A kerületi és vajdasági vezetőség célkitűzéseit egyeztetve a védelmi propagandacsoportok akciójával, valamint a vezérkari főnök ilyen alapon kidolgozott tervével, a területre kiküldött csoportok osztagai megkapták az egyes csoportok számára ily módon összeállított útvonalat. Abban a pillanatban, ha egy csoport bármilyen reakciós bandával találja szembe magát, köteles azzal azonnal felvenni a harcot, és tevékenysége nem korlátozódhat annak szétszórására, hanem teljesen meg kell semmisítenie.

A falura való megérkezés után a csoport parancsnoka köteles a helyi hatóságokkal kapcsolatba lépni (bíróval, a Polgárőrség parancsnokával), hogy megbeszéljék a propagandamunkával kapcsolatos feladatokat.

A parasztok politikai befolyásolásának alapvető formái a propagandacsoportok tagjai által folytatott beszélgetések voltak. E célból a katonák néhány gazdálkodót meghívtak egy házba, és ott olvastak nekik és megbeszéltek velük az ország akkori helyzetével kapcsolatos dolgokat. Miután megbeszéltek a falu lakosságával a demokratikus pártok blokkjának választási platformját, megvilágították a parasztokban háborgó kétségeket és tudatlanságot, a csoport az adott falu lakossága számára általános gyűlést tartott.

A védelmi propagandacsoportok katonáinak nagy figyelmet kellett szentelni az ellenséges propaganda leküzdésére is. Ez nem jelenti természetesen azt, hogy a propagandakampány első menetében ez alkotta a védelmi propagandacsoportok alapvető feladatát. Mindazonáltal a fennálló helyzet: a reakció által elősegített tájékozatlanság, az akkori valóság legelemibb tényei ismeretének teljes hiánya arra kényszerítette a katonákat, hogy mindenekelőtt az ellenséges tévhitet oszlassák el.

A védelmi propagandacsoportok akciójának második szakaszában, amely 1946. december végétől, 1947. január 19-ig, azaz a választások napjáig tartott, a hadsereg propagandacsoportjai több időt és erőfeszítést szenteltek a Demokratikus Pártok Blokkja választási platformjának népszerűsítésére. Ebben a propagandában a katonák elsősorban a népi hatalom eredményeinek népszerűsítését szorgalmazták, felvilágosítva a választókat, hogy mi a jelentőségük a nyugaton visszaszerzett ősi lengyel földeknek Lengyelország további fejlődésére, valamint arról, hogy milyen következményekkel járhatna az ország és a nép számára a reakció győzelme.

Arról az óriási munkáról, amelyet a Lengyel Néphadsereg katonái hajtottak végre a választásokat megelőző akciókban, hadd tanúskodjanak a következő számok:

lefolytatott nagygyűlések	42 518
részvevők száma	4 198 182 fő.

A bandákkal való számos összetűzés eredményeképpen a védelmi propagandacsoportok akciójuk első és második szakaszában megölték 166 banditát, 2363-at pedig foglyul ejtettek.

A számok önmagukban természetesen még nem nyújtanak teljes képet a védelmi propagandacsoportok katonáinak erőfeszítéséről a választásokat megelőző időkből. Ha előbb figyelembe vesszük azt a politikai légkört, amelyben a katonák szolgálatukat teljesítették és propagandát terjesztettek, figyelembe vesszük a nehézségeket, amelyeket le kellett győzniük, a témédek kétséget és ingadozást, amelyet el kellett oszlatniuk, és végül megváltoztatni a becsapott parasztok ezreinek beállítottságát, és ezt összevetjük a fentjelzett számokkal, csak úgy alkotunk teljes képet a végzett munkáról.

A hadsereg akciója tehát megtörte a bandák terrorját, elősegítve ily módon a Demokratikus Blokk győzelmét a választásokon. Nem volt helyes természetesen túlbecsülni a hadsereg szerepét a választásokban, hiszen döntő szerepe volt a pártaktívák és a demokratikus pártok munkájának is.

1947. február 8-án a védelmi propagandacsoportok aktivistáinak központi összejövetelén, Varsóban, Marian Spychalski altábornagy, a nemzetvédelmi miniszter akkori helyettese kijelentette, hogy a választók bizonyos korszakot zártak le úgy a társadalomban, mint a hadseregben. Állandósították és megerősítették a népi hatalmat, meggyőzték a reakciót arról, hogy reménytelen bármilyen kísérletük annak a rendszernek a megdöntésére, amelyet a történelem jelölt ki Lengyelország számára, hogy véghezvigye gazdasági, politikai és kulturális újjászületését.

A választások után az Állambiztonsági Bizottság elrendelte:

— vissza kell vonni a területről a Lengyel Néphadsereg osztagait az anyaegységekhez;

— a bandák ellenállásának elfojtását a biztonsági szervekre, a Belső Hadsereg és a Polgárőrség osztagaira kell bízni;

— a Lengyel Néphadsereg egységei csak végső esetben lépjenek közbe, amennyiben a bandák különösen veszélyesek, vagy fegyveres támadást intéznek.

Egy év múlva, 1948 májusában a Lengyel Néphadsereg

végleg abbahagyta a fegyveres földalattiak elleni tevékenységét. A Lengyel Néphadseregnek egyetlen nagyobb arányú tevékenysége volt 1947-ben, a Visztula-akció, amelyet az Ukrán Felkelő Hadsereg (UPA) maradék bandáinak végleges felszámolására szerveztek.

Ennek az akciónak kissé több figyelmet kell szentelni.

A lengyel állam azon határán belül, amelyet Lengyelország és a Szovjetunió között 1944-ben létesítettek, több mint egy millió ukrán maradt, akik a lublini, krakkói és rzeszowi vajdaságok területén egész falvakat népesítettek be.

A kijelölt határnak, az ún. Curzon-vonalnak megvolt a maga etnográfiai és történelmi indoka, és a sokévszázados lengyel-ukrán vita legigazságosabb eldöntését képezte. Ennek a kérdésnek a háború utáni időben az lett a végleges megoldása, hogy megadták a Szovjetunióban lakó lengyeleknek, valamint a Lengyelországban lakó ukránoknak az áttelepülés jogát, valamint a lakóhely szabad kiválasztásának lehetőségét. Ennek a problémának békés, baráti alapon való rendezését viszont akadályozták az ukrán fasiszták, akik az Ukrán Nacionalisták Szervezetének (OUN) voltak a tagjai és az általuk szervezett Ukrán Felkelő Hadsereg (UPA) különítményei.

Ezek az 1943-ban alakult Ukrán Felszabadítási Főtanácsnak (röviden UHWR) voltak alárendelve, amely az egész földalatti fasiszta fegyveres mozgalmat irányította Szovjet-Ukrajnában és Lengyelország délkeleti területein.

Tekintettel ezen munka témájára, a Visztula-akciónak csak vázlatos leírására vállalkozik, amely akció célja az Ukrán Felkelő Hadsereg osztagainak végleges felszámolása volt Lengyelország délkeleti területein. Ez a terület, amelyet az ukrán fasiszták „CURZON-vonal mögötti Ország”-nak neveztek, 1945 októberében „San” fedőnév alatt, mint VI. Katonai Körzet kapcsolódott a Nyugati Ukrán Felkelő Hadsereg operatív csoportjához.

Az Ukrán Felkelő Hadsereg csoportjai Lengyelország területén már a megszállás idején is tevékenykedtek. A Szovjet Hadsereg felszabadította Nyugat-Ukrajnát, és ami ezzel jár, megsemmisítette ezen a területen a fasiszta tevékenységet. Ennek következményeképpen azonban az ukrán fasiszták jelentős része Lengyelország területére húzódott. A „San” csoport parancsnoka akkoriban Mirosław Onyszkiewicz — „Orest” — volt, az ukrán nacionalista mozgalom régi főkolomposa.

Az Ukrán Felkelő Hadseregnek Lengyelország területén 17 százada volt, amelyek a tartalékokkal együtt kb. 6 ezer embert tettek ki. Céljuk az volt, — mint Onyszkiewicz kijelen-

tette, hogy „harcoljanak a régi demokratikus államokkal és a Szovjetunióval és e harcban megteremtsék az „Önálló Ukrajná-t.” Az UFH bandák Lengyelországban ezenkívül szembehelyezkedtek az ukránok Szovjetunióba való áttelepítésével, csapdákat állítottak fel a Lengyel Néphadsereg azon osztagai számára, amelyek az ukránok áttelepítését biztosították, szétverték a Polgárőrség őrhelyeit, felégették az elhagyott falvakat, vasutakat, hidakat röpítettek a levegőbe, elpusztították az erdőket stb.

Az Ukrán Felkelő Hadsereg (UOA) bandái komoly veszélyt jelentettek a népi hatalom számára. Fokozta még ezt az a tény is, hogy az UFH nyíltan együttműködött a lengyel földalatti reakcióval, különösen a Szabadság és Függetlenség (WIN) nevű szervezettel.

Az Ukrán Felkelő Hadsereg bandáit az ukrán lakosság támogatja, egyik részük jóakaratólag, másik részük kényszerből.

A lengyel kormány — a kialakult helyzet következtében — 1947-ben kénytelen volt radikális határozatot hozni — megsemmisíteni az Ukrán Felkelő Hadsereg bandáit és áttelepíteni az ukrán lakosságot Lengyelország északi és nyugati területeire. A határozatnak e két eleme — a bandák megsemmisítése és a lakosság áttelepítése — feltétlenül kölcsönösen egymást kiegészítve alkották a probléma tökéletes megoldását. Az ukrán lakosság áttelepítése nélkül a bandák felszámolása nem lett volna megoldható.

A fent említett határozatot tragikus események sietteték. 1947. március 28-án a „Hrynia” II. század banditái megölték Karol Swierczewski vezérezredest, aki a bandákkal harcoló osztag ellenőrzését végezte. Három nappal később ugyanennek a bandának a csapdájába került a Határőrség gyakorlatozó csoportjának egy különítménye, amely 34 embert számlált. A banditák támadása következtében a határőrök közül 5 tiszt és 16 közkatoná vesztette életét. Ezenkívül a banditák 11 katonát elfogtak és meggyilkoltak.

Ebben a helyzetben a kormány elhatározta egy végleges megsemmisítő akció végrehajtását az Ukrán Felkelő Hadsereg bandái ellen.

A Visztula-akció

A Belső Biztonsági Bizottság 1947. április 17-én kelt rendelkezése, valamint a Lengyel Néphadsereg Főparancsnokságának ugyanezen napi parancsa szerint elhatározták a „Visz-

tula" fedőnévvel ellátott speciális akció végrehajtását Lengyelország délkeleti részén. Ennek célja az Ukrán Felkelő Hadereg bandáinak végleges felszámolása volt a jelzett területen. A lengyel kormány határozatával egyetértésben a „Visztula” akcióban résztvevő osztagok kötelesek voltak egyidejűleg segíteni az Állami Áttelepítő Hivatal munkáját, az ukrán lakosság Lengyelország északi-nyugati részeire való áttelepítésében.

A „Visztula” Operatív Csoport parancsnokául a Lengyel Néphadsereg vezérkari főnökének helyettesét, Mossor vezérőrnagyot nevezték ki.

A „Visztula” Operatív Csoport területét két részre osztották fel: „S” terület — Sanok környéke, és „R” terület — Rzeszov környéke.

Az „S” terület harcászati erői a következők voltak:

— a 6. gyalogos hadosztály, amely a 2. és 6. gyalogos hadosztály alakulataiból szervezett három ezredből állt;

— a 7. gyalogos hadosztály, mely a 7., a 10. és a 11. gyalogos hadosztály alakulataiból szervezett három ezredből állt;

— a 8. gyalogos hadosztály, mely az 1. és a 8. gyalogos hadosztály állományából alakult két ezredből állt, valamint

— a Belső Biztonsági Hadtest 3 dandárából álló hadosztálya.

Az „R” terület harcászati erői a következők voltak:

— a 9. gyalogos hadosztály teljes állományával, kiegészítve a 3., 5. és 14. gyalogos hadosztályból szervezett ezredekkel;

— egy ezred a 4. gyalogos hadosztályból;

— egy ezred a 12. gyalogos hadosztályból, valamint a Polgárőrség osztaga 700 emberrel, mint az Operatív Csoport tartaléka.

Ezenkívül az Operatív Csoport vezetősége kapott még:

— 1 utászrezdet 500 emberrel;

— 1 gépkocsis ezredet hat, egyenként 50 gépkocsival rendelkező századból összetéve és egy technikai századból, amelyhez tartozott a 10 gépkocsiból álló egészségügyi szakasz;

— repülőrajt, amelynek ereje: egy „Douglas”, valamint 9 db „P—2” típusú repülőgép;

— egy szakaszt a törzskar védelmére, amely 1 tisztből, 4 tiszthelyettesből és 46 közkatonából állott.

A „Visztula” Operatív Csoport parancsnokságának hadműveleti vonatkozásban alá voltak rendelve a lublini és krakkói Hadi Körzetek parancsnokai is.

A „Visztula” Operatív Csoport parancsnokának utasítására támadó zászlóaljkat hoztak létre különleges fegyverzettel és felszereléssel. A „Visztula” Operatív Csoport és a határon túli

csehszlovák egységek közös megállapodása alapján az Ukrán Felkelő Hadsereg bandáival való harc folyamán felmerült annak lehetősége, hogy Csehszlovákia területére is küldenek ütőképes lengyel osztagokat. Ha a lengyel osztagok bandákat találtak, kötelességük volt azok állandó üldözése, az UFH-csoportok tartózkodási helyének, a megfigyelő pontjaik rendszerének és csapdáiknak felderítése, viszont a csehszlovák hadsereg támadó alakulatainak is kötelessége volt az erdőbe behatolni és közvetlen harcban megsemmisíteni a bandákat.

Ez a taktika komoly eredményeket hozott és az Ukrán Felkelő Hadsereg bandáinak végleges megsemmisítéséhez vezetett.

A Lengyel Hadsereg és a Belső Biztonsági Hadtest osztagai együttesen 357 akciót hajtottak végre a „Visztula”-akció idején az Ukrán Felkelő Hadsereg bandái ellen, melynek eredményeképpen:

- megsemmisítettek (megöltek, elfogtak) 1509 banditát, ami kb. 75 0/0-át jelentette a bandák 1947 áprilisi létszámának;
- elkülönítő táborba küldtek 2781 aktív ukrán fasisztát;
- zsákmányoltak:

- 11 db nehéz géppuskát (CKM),
- 103 db könnyű géppuskát (RKM)
- 6 db 50 mm-es mozsárágyút
- 5 páncéltörőt
- 171 géppisztolyt
- 128 pisztolyt
- 701 puskát
- 303 gránátot
- 212 db lőszert a mozsárágyúhoz
- 49 781 db lőszert a puskákhoz
- 531 db páncéltörő aknát
- 2 db rádióállomást
- 2 db telefonközpontot
- 20 db írógépet
- 30 élelmiszerraktárt

- megsemmisítettek 1178 bunkert.

A harctevékenység folyamán bebizonyosodott a lengyelek betelepítésének szükségessége az adott területre, mivel az ukrán lakosság kitelepítésének következményeképpen ezek a területek elnéptelenedtek.

A hadműveletekkel egyidőben katonaság résztvett a területeken az aratási munkákban is, hiszen nem lehetett a nagymennyiségű gabonát pusztulni hagyni a földeken.

Mind a betelepítési akció, mind a későbbi aratás is már csak származékfeladatok voltak, és a „Visztula” Operatív Csoport tevékenységével nem voltak közvetlen kapcsolatban. A katonák önként, saját akaratukból vállalták magukra ezeket a feladatokat.

A „Visztula” Operatív Csoport vezetősége végül saját kezdeményezésére különleges ellenőrző bizottságot küldött az északnyugati területre, hogy ott a helyszínen tájékozódjon arról, hogy történik a kitelepített ukrán lakosság letelepítése a nyugati területen.

Az Állambiztonsági Bizottság 1947. július 17-i rendeletével 1947. július 31-i hatállyal feloszlatta a „Visztula” Operatív Csoportot. A lublini és krakkói katonai körzet osztagai eddigi tevékenységük körzetében maradtak, hogy az Ukrán Felkelő Hadsereg bandáinak utolsó maradványait is megsemmisítsék. Az említett rendelet értelmében a további irányítást a krakkói és lublini katonai körzet parancsnokai vették át.

Polgárháborunk 4 éve alatt a földalatti fegyveres tevékenység hatásaképpen emberek ezrei pusztultak el, és az ország, amely amúgyis annyira tönkrement a háborúban, még többet szenvedett.

Íme azon évek véres eseményeinek összegezése. 1945. január 1-től 1948. december 31-ig a banditák 29 972 támadást hajtottak végre:

— 1945-ben	6938	támadás
— 1946-ban	10 834	„
— 1947-ben	6934	„
— 1948-ban	5221	„

Ezekben az években a bandák meggyilkoltak:

— 1945-ben	7373	személyt
— 1946-ban	3274	„
— 1947-ben	1351	„
— 1948-ban	558	„

Összesen 12 556 személyt.

A meggyilkoltak között volt:

- 3828 biztonsági funkcionárius
- 982 politikai dolgozó
- 7746 egyéb, a népi hatalommal kapcsolatban álló személy.

A fegyveres bandák elleni tevékenység során meghalt:

- a Lengyel Néphadsereg mintegy 1300 katonája,
- a Belső Karhatalom mintegy 300 katonája.

Megsebesült

— a Lengyel Néphadsereg és a Belső Karhatalom több mint 300 katonája.

A bandák fegyveres tevékenységük során:

— felégettek kb. 10 000 gazdaságot és kb. 8000 hektár erdőt,

— felrobbantottak 40 hidat, megsemmisítettek 20 vasút-állomást és 6 olajbányát;

— kiraboltak állami vállalatokat, szövetkezeteket, magánszemélyeket többszáz milliárd zloty értékben (régi valuta szerint).

A banditák közül meghalt kb. 7000 ember és megsebesült több mint 2000.

A Lengyel Néphadsereg részvétele az ország felépítésében

A hadsereg egyik legfontosabb és legnehezebb feladata volt az ország területének akna- és lőszermentesítése. Ennek a feladatnak a nehézségét bizonyítja az a tény, hogy még ma is, a háború befejezése után 17 évvel, az aknák számos áldozatot követelnek. Ezek a halált hozó szerkezetek a házak falai alá rejtve, vagy a földeken eltemetve még mindig felrobbanhatnak és emberek százait ölik, vagy sebesítik meg.

A háború befejezése után az ország területén mindenütt rengeteg bomba, akna, tüzérségi lövedék, robbanóanyag volt és ezek megsemmisítése előtt szó sem lehetett a békés munka megkezdéséről, az ország újjáépítéséről.

Az ország területén három fő aknaövezet volt:

1. Lengyelország északi határától a Narwa, Visztula mentén tovább délre, egészen Dukláig;
2. a Balti-tengertől az Odera, Neisse mentén és tovább a lengyel—csehszlovák határ mentén;
3. a Warma és Mazur vidékén, Braniewo, Bartoszyce és Goldap körzetében.

Ezenkívül az aknazár egyes töredékei a következő vajdaságokban voltak: danzigi, pomorski, koszalini (tengermenti).

Az egész ország területén kb. 250 000 m² területet kellett aknátlantítani és ellenőrizni.

Az ország többi részét aknagyanús területnek kellett tekinteni.

1945. március 15-től november 10-ig a mérnök-utász egységek és a Lengyel Néphadsereg egyéb alakulatai hatalmas munkát végeztek. Ennek méreteiről tanúskodjanak az alábbi számok:

— ellenőriztek és aknátlanitottak 246 258 m²-nyi területet az országban;

— ezzel kapcsolatban eltávolítottak és ártalmatlanná tettek 9 470 239 aknát;

— megsemmisítettek 19 743 458 db lőszert;

ellenőrizték és aknamentesítették az utakat 181 002 km kiterjedésben, 5154 hidat, 29 139 lakott helyet és 990 állami objektumot.

A katonák az említett feladatot igen nehéz körülmények között hajtották végre, amely alig különbözött a harci feladatok nehézségeitől. Ezen tevékenység során is meghalt 293 ember, megsebesült 461.

Ezután az első nagy akció után, amelynek célja a legfontosabb objektumok, utak, hidak és megművelt földek aknamentesítése volt, a műszaki csapatok 1946—48-ig rendszeresen ellenőrizték és aknamentesítették a közelmúlt harctereit a kielci, rzeszowi, varsói és bialostoki vajdaságokban, azután azokban a vajdaságokban, amelyeken a háború alatt főbb utánpótlási vonalak vezettek át.

A katonák szolgálatot teljesítettek az ország újjáépítésénél is. A hadsereg által még 1944. augusztusában újjáépített első híd a Visztula két partját kötötte össze Warkánál. 56 óra múlva már állt a híd, amely lehetővé tette élelmiszer átszállítását az elfoglalt hídfőhöz, amelyet a 2. és 3. lengyel hadsereg és a 8. szovjet gárdahadsereg tartott.

1945. március 27-én a Lengyel Néphadsereg 3. hídépítő dandára befejezte Varsóban a prágai kerület pontonhídjának megépítését, amely 16 tonna teherbírású volt, és elkezdték ebben a körzetben a fahíd építését.

Áprilisban a 35. motoros hídépítő zászlóalj megtisztította a Visztula medrét a Srednicai híd sarkától a vasúti-, a Kierbedz-, a Poniatowski-hídig, valamint a Bug torkolatánál.

1945. június 1—26-ig a 3. önálló motoros hídépítő dandár a Swider folyónál, a Varsó—Otwock útvonalon felépített egy 30 tonna teherbírású hidat. Ebben az időben a 35-ös dandár Wloclaweknél épített hidat a Visztulán.

A Visztula, Warta, Odera folyókon együtt 19 pontonhidat építettek fel, összesen 5662 m hosszúságban.

A további menetben a műszaki alakulatok hozzáfogtak az állandó hidak építéséhez, utak javításához és újjáépítéséhez.

Az 1946—49-es években:

felépítettek 2562 m állandó hidat,

megjavítottak 2057 m állandó hidat,

megjavítottak 215 km utat.

1945-ben a Főparancsnokság létrehozta 3., 22., 23., 37., 47., 48., 49. és 50-es önálló építő zászlóaljat. 1945 második felében csak Varsóban a katonák elszállítottak 68 270 m³ romot, és kórházi épületeket, lakásokat, kaszárnyákat, iskolákat építettek 1 350 000 m³ terjedelemben, 412 000 zloty értékben (háború előtti valutában).

*

A legfontosabb probléma, amelyet azonnal, az ország felszabadítása után, a népi hatalomnak meg kellett oldani, a kenyér biztosítása volt a lakosság számára. A gépek és mezőgazdasági eszközök hiánya, a rengeteg gazdaság tönkremenése, a nyugati területek elnéptelenedése, amelyeket a németek hagytak el, s a lengyelek még nem telepítettek be, mindez az éhség rémével fenyegette az országot.

És akkor... az 1. hadsereg katonái szálltak harcba a kenyérért. Nemcsak a hátszágban állomásozó osztagok, hanem az arcvonalban levő katonák is dolgoztak a mezőgazdaságban, amikor a harctevékenység szünetelt. 1945 tavaszán, a harcok tüzeiben az 1. hadsereg egységei több mint 5000 hektár földet vettek be.

A harctevékenység befejezése után, az osztagok átcsoportosítását követően, a katonák azonnal új feladatokat kaptak. 1945. július 21-én a katonai sajtó közölte a főparancsnokság parancsát, amely a hadsereg aratásban való részvételéről szólt.

A főparancsnok elrendelte, hogy az aratási akciókat Lengyel Néphadsereg valamennyi alegységében alapvető harci feladatnak kell tekinteni, és ennek kell minden egyéb munkát és elfoglaltságot alárendelni.

A helyi hatóságokkal egyetértésben az egységek parancsnokai kidolgozták a katonaság aratásban való részvételének aprólékos tervét. Figyelembe vette ez a segítőszerv nemcsak az emberi munkát, hanem az eszközöket, kocsiparkot stb. A katonai egységek javítóműhelyei az aratás idejére a mezőgazdasági gépek javításának feladatát kapták.

A rendelet értelmében kivonult az aratásra az egész kiképző hadosztály, az 1. hadsereg valamennyi sziléziai—dabrowski vajdaságban állomásozó egysége, a 2. hadsereg egységei, a Lengyel Néphadsereg néhány egysége, amely a többi vajdaság területén volt.

A katonák önfeláldozóan dolgoztak. Az 1. hadsereg egységei 12 810 hektárnyi területről gyűjtötték be a gabonát, a 2. hadsereg nyugati területeken állomásozó egységei 79 338 hektárról gyűjtötték be a kenyérnek valót. A hadsereg tagjainak

áldozatkészségét bizonyítja a 2. hadsereg egyik hadosztályának példája, amely a kiszabott 5612 hektár helyett 20 233 hektárról gyűjtötte be a gabonát.

*

Nem hiányzott a katonaság tevékeny részvétele a letelepítési akcióból sem. A lengyel nép előtt akkoriban óriási feladat állott: rövid idő alatt le kellett telepíteni a Nyugati Területeken 3,5 millió lengyelt, ebből 2,5 milliót 1945-ben, az aratás idejéig. A történelem kevés ilyen esetet ismer, amikor ilyen rövid idő alatt ilyen gigantikus feladatot kellett volna végrehajtani.

1945 júniusában a Lengyel Munkáspárt Központi Bizottsága körlevelet adott ki az áttelepítési akcióval és a Nyugati Területekre való telepítéssel kapcsolatban. Ebben a levélben a következőket olvashatjuk:

„... A Lengyel Munkáspárt Központi Bizottságának plenáris ülése, miután megvitatta pártunk részvételét az áttelepítési és a visszaszerzett területek benépesítési akciójában, utasítja valamennyi pártszervezetet, hogy ebben a munkában a legaktívabban vegyen részt. Minden párttagnak tisztában kell lennie azzal, hogy az áttelepítés kérdésének szabályos megoldását, a visszaszerzett területek benépesítésének helyes megszervezésétől függ államunk hatalma és népünk jövője. Az egész társadalom erőit egyesíteni kell abból a célból, hogy gyorsan megoldhassuk a visszaszerzett területek benépesítésének és megművelésének feladatát, amely az ország újjáépítéséhez hasonlóan fő jelszavunkká, a nemzeti egységfront megszilárdítójává kell hogy váljon.”

A hadsereg elsőként jelentkezett a felhívásra. 1945. június 8-án megjelent a Főparancsnokság parancsa, amely így hangzik:

„... A többmillió lengyel család között, amelyek a Nyugati Területeket a legközelebbi hónapokban benépesítik, elsősorban a lengyel katonák családjait találhatjuk meg. Harcban legyőztük az ellenséget, győzünk az újjáépítési munkában is. A nyugati határ széles övezetében, külön a katonák családjainak kiosztott földeken települések jönnek létre, amelyek erőt sugároznak és erős nemzeti szellemtől vannak áthatva. Gazdaságok keletkeznek, amelyek az edzett és szorgos lengyel kezek munkája nyomán a bőség és kultúra forrásaivá válnak. Ezeket a gazdaságokat minél előbb birtokba kell venni, hogy még ebben az évben termést lehessen betakarítani a földjeikről, hogy már ebben az évben érezhessük itt a lengyel élet ritmusát.

Nemsokára megkezdődik a katona-családok önkéntes áttelepülése.”

A katona-családok Lengyelország nyugati határövezetébe való áttelepítési akciójának vezetésével a Főparancsnokság Swierczewski Karol vezérezredest bízta meg, kinevezve őt a katonai letelepítés főfelügyelőjének, míg helyettese Jaroszewicz Piotr ezredes lett.

A katonai letelepítés céljára a következő határmenti járásokat jelölték ki az Odera és a Neisse Luzycka mentén:

1. Wolyn-Kamien	7. Gubin
2. Geyfino	8. Zuraw
3. Królewiec	9. Zagan
4. Sulecin	10. Zgorzelec
5. Rypin Pomorski	11. Luban
6. Krosno Odrzanskie	12. Lwowek Śląski.

A katonai letelepítés méreteiről és a katonák részvételéről a Nyugati Területek benépesítésében a letelepített katona-családok száma tanúskodik. 1945. január 1-ig 56 260 gazdaságon 200 400 katona és családjuk tagjai telepedtek le.

A Nyugati Területeken letelepített katonák hűek maradtak azokhoz az eszmékhez, amelyekért harcoltak, hűek maradtak a vérrrel megszerzett földhöz, amelyet Lengyelország évszázadok után ismét birtokába vett. Ők alkotják ma is az ország nyugati határán a lengyelség és a népi hatalom támaszát.

*

Az áttelepítési akció nem oldotta meg a volt német területen levő néhány száz földbirtok megművelésének égető problémáját, amelyeket a Nyugati Területek visszaszerzése után haladéktalanul birtokba kellett venni, a gabonát begyűjteni, a megmaradt állatállományt gondozni, valamint a földeket bevetni. A katonaság e probléma megoldásában is résztvett.

E célból a Lengyel Néphadsereg főparancsnoka az ideiglenes kormány rendelete szerint cselekedve, 1945. április 13-i parancsával mezőgazdasági hadosztályt szervezett, amelynek a következő feladatai voltak:

- a parlagon heverő földek megművelése,
- a gazdátlan állatok megvédése,
- a mezőgazdasági készítmények termelésének, valamint a konzervipar fejlesztése,
- a gabona, tej és más mezőgazdasági termék feldolgozása,
- a gabona cséplésének megszervezése,

— központokat létrehozni a szarvasmarhák, valamint a gazdaságok takarmánnyal való ellátására,

— a nyersbőrt és a gyapjút felhasználni a cserző- és textilipar fejlesztésére, amely a katonai megrendeléseket elégíti ki.

A fenti parancs kiegészítéseképpen jelent meg a megalakított mezőgazdasági hadosztály állományát megszabó, a Lengyel Néphadsereg fő szállásmesterének megküldött szervezeti szabályzat:

a) hadosztályparancsnokság személyi állománya: 96 fő,

b) az 1., 2., 3., 4., 5. és 6. mezőgazdasági ezred 15, egyenként 81 emberből álló százada, mindegyik élén 47 főből álló ezredparancsnoksággal.

Ezeket a birtokokat közösségekre, vagy földművelési körzetekre osztották. Ezek a következő járások területén voltak: Kamien, Stargard, Pyrzyce, Walcz, Choszczno, Nowogard, Szczecinek, Gryfino, Drawsko, Lawiczka, Bialogard, Kołobrzeg, Zagórze, Złotów, Czluchów, Koszalin.

A feladat teljesítéséhez a hadosztály egész személyi állományának nagy nehézségeket kellett legyőznie. A gazdaságok a németektől nemrégiben visszavett területeken voltak. A háborús tevékenység folyamán az e területeken levő birtokokat kifosztották, a mezőgazdaság feldolgozó üzemei elpusztultak, az állatállomány, különösen a szarvasmarha- és sertésállomány állapota egyenesen szánalmas volt. Általában száj- és körömfájás, rubeola uralkodtak, állatorvosi szolgálat és gyógyszerek viszont nem voltak. Hiányoztak a mezőgazdasági gépjavitó bázisok. A mezőgazdasági körzet ezredei és az egyes ezredek századai az egész Pomorze területén szétszóródva, egymástól néhány tíz, sőt néhány száz km távolságban voltak, ami a rendes összeköttetési eszközök hiánya miatt komoly nehézséget jelentett a hadosztály irányításában.

Mindezen nehézségek ellenére a hadosztály végrehajtotta feladatát. Az élő és élettelen állomány megvédésével, a földek bevetésével rendbehozták a gazdaságokat.

1945. október 20-ig az 1. mezőgazdasági hadosztály katonái 100 %-ra teljesítették vetési tervüket, 45 000 hektár területet vetettek be.

A hadosztály feladatait azonban nemcsak a gazdaságokkal kapcsolatos dolgok jelentették. A katonák a visszaszerzett területeken a lengyelorségt úttörőinek szerepét vállalták: segítettek a helyi hatalomnak a közhasznú intézmények felépítésében, támogatták a demokratikus szervezeteket, gondoskodtak az ország nyugati részére települt lengyel családokról.

Feladatának teljesítése után a hadosztályt 1946-ban feloszlatták. Funkcióját most már az Állami Gazdaságok vették át.

Ebben a fejezetben a katonaság békés munkájának csak legfontosabb pontjait említettem, az ország újjáépítésében való részvételét a népi Lengyelország első, legnehezebb időszakában.

Az akkori időben elkezdett békés tevékenységet a Lengyel Néphadsereg mind a mai napig folytatólagosan végzi. Még sok éven át részt vesznek a katonák az aratásban, ásatásokban stb. A hidak százait, utak százkilométereit építi a katonák keze. A különböző elemi csapásokkal való harcban is ott látjuk a katonákat — mindig készen arra, hogy megvédjék a hazát és segítséget nyújtsanak a népnek.

*

A II. világháború után kialakult nemzetközi helyzet fő jellemvonása a kétféle gazdasági-társadalmi rendszer létezése: a kapitalista és szocialista rendszeré.

A szocialista rendszer kilépett egy ország kereteiből, a háború után egész sor közép- és dél-európai államot hálózott be, benyomult Ázsiába, elterjedt, Kína, Vietnam, Korea területén. A kapitalista államok, nem tudva belenyugodni befolyásuk fokozatos csökkenésébe és a szocialista rendszer hatalmas térhódításába, élükön az Egyesült Államokkal egész sor agresszív, katonai blokkot hoztak létre, mint az:

Észak-Atlanti Szövetség Szervezete (NATO),
Délkelet-Ázsiái Szövetség Szervezete (SEATO),
Középkeleti Szövetség Szervezete (METO).

Az Észak-Atlanti tömb megszervezésének előkészítésére már 1948-ban megkötötték a brüsszeli szerződést és elkezdték a nyugati unió létrehozását — az öt nyugat-európai állam katonai blokkját: Anglia, Franciaország, Hollandia, Luxemburg és Belgium részvételével.

1948 júliusában elkezdődtek a megbeszélések Washingtonban a nyugati unió tagállamai, valamint az Egyesült Államok és Kanada kormányai között, végül pedig 1949. április 3-án aláírták az észak-atlanti paktumot és a nemzetközi szervezet létrehozását Észak-Atlanti Szövetség Szervezete néven (NATO — North Atlantic Treaty Organisation).

A NATO tanácsa, amelyet a résztvevő országok külügyminiszterei alkottak, Védelmi Bizottságot hozott létre, amelyben a tagállamok hadügyminiszterei sorban egymásután elnököltek. Ezen a szerven kívül még létrehozták a Katonai Bizott-

ságot washingtoni székhellyel, amelynek állományába a tagállamok vezérkari főnökei tartoznak.

1950-ben a koreai háború kitörése után a NATO tanácsa elfogadta azt a határozatot, hogy létesítsenek fegyveres erőt Európában.

Arra törekedve, hogy a Szovjetunió, a népi Kína és más szocialista államok bekerítéséhez meg legyen az esetleges bázis, az Egyesült Államok megpróbált a NATO-hoz hasonló tömbököt létrehozni a Csendes-óceán, Délkelet-Ázsia, valamint a Közép- és Közel-Kelet térségében.

A katonai tömbök megszervezésének nyomán megindult a fegyverkezés.

Az e célra eszközölt kiadások a főbb kapitalista államokban a következőképpen alakultak:

O r s z á g	É v e k		
	1950	1951	1952
	(a nemzeti jövedelem %-a)		
NSZK	6,7%	8,8%	8,—%
Franciaország	8,8%	9,6%	13,2 %
Nagy-Britannia	6,7%	8,7%	10,8 %
USA	9,3%	15,8%	17,4 %

A nemzetközi helyzet feszültségének növekedése és az ebből következő reális veszély, amely Lengyelországot is fenyegette egy esetleges imperialista támadás esetén, szükségessé tette a Lengyel Néphadsereg megszilárdításának és további kiépítésének szorgalmazását.

Amíg 1945—48-ig a Lengyel Néphadsereg feladatainak fő tartalmát a belső funkciók alkották, addig 1948 után a külső funkciók kerültek előtérbe. Bekövetkezett a hadsereg átszervezése, a légi erő növelése, és a csapatokat egyre inkább a modern technika vívmányaival látják el.

Míg az 1945—48-as években a reakciós bandákkal folytatott harc, az ország újjáépítésében való részvétel akadályozta a kiképzést, addig ezen évek után nagy figyelmet szenteltek a káderek, valamint az egész személyi állomány kiképzési színvonalára emelésére.

Ezek a kérdések azonban a Lengyel Néphadsereg történetének már egy következő fejezetébe tartoznak.

Politikai szervezetek és intézmények mutatója

(Tekintettel arra, hogy a munkában egész sor olyan politikai szervezet és intézmény fordul elő, mely a magyar olvasók előtt ismeretlen, szükséges e politikai szervezetek és intézmények elnevezéseit — a rövidítések megjelölésével együtt — közölni.)

Armia Krajowa — AK — Honi Hadsereg 1942-ben a megszállt Lengyelország területén alakult katonai szervezet, a londoni lengyel emigrációs kormány szervezésében. Az AK kötelekébe, a kiegészítő akció eredményeként a következő jobboldali katonai szervezetek léptek be: Népi Katonai Szervezet (NOW), Tartalékos Tisztek Szövetsége (ZOR), a parasztzászlóaljok egy része (BCh), Népi Gárda (GL WRN) (nem szabad összetéveszteni a Lengyel Munkáspárt által alakított Gwardia Ludowaval — Népi Gárdával), Egyesült Lengyel Hadsereg (PWU), Titkos Lengyel Hadsereg (TAP), Lengyelország Védelmezőinek Vezérlete — részben (KOP), Lengyel Fegyveres Szervezet (POZ) stb. — 1944-ben az AK kötelekébe került a Népi Fegyveres Erő (NSZ) (fasiszta szervezet) osztagainak egy része. Az AK-t (Honi Hadsereget) a Főparancsnokság vezette. 1945 januárban oszlatta fel a Honi Hadsereget a londoni emigrációs kormány.

Armia Ludowa — AL — Népi Hadsereg, 1944—1945-ben működött katonai szervezet, mely az Országos Nemzeti Tanács dekrétumára alakult 1944. január 1-én. A Népi Hadsereg szervezeti alapja a Népi Gárda (Gwardia Ludowa — GL) volt, Emellett a Népi Hadsereg keretébe tartozott: a parasztzászlóaljok zöme (BCh), a Lengyel Szocialista Párt népi milíciájának osztagai (ML RPPS), valamint sokan a Honi Hadsereg katonái közül, akik nem értettek egyet vezetőik jobboldali, reakciós politikájával.

A Honi Hadsereg fővezére Michal Żymierski — Rola tábornok volt. 1944 júliusában a Népi Hadsereg egyesült a Szovjetunióban megalakult Lengyel Hadsereggel. Ilyen módon keletkezett a Lengyel Néphadsereg (LWP).

Delegatura Rządu — a londoni emigrációs kormány képviselője a megszállt hazában. A képviselő vezetője az a képviselő volt, aki miniszteri hatáskörrel bírt.

Gwardia Ludowa — GL — Népi Gárda — a Lengyel Munkáspárt katonai szervezete. 1942 tavaszán alakult. Vezérkari főnöke felváltva: Marian Spichalski és Franciszek Juzwiak voltak.

Krajowa Rada Narodowa — KRN — Országos Nemzeti

Tanács — a lengyel dolgozó tömegek népi demokratikus politikai képviselője. 1944. január 1-én alakult a Lengyel Munkáspárt kezdeményezésére az országban levő szocialista és demokratikus szervezetek és csoportok részvételével.

Narodowe Siły Zbrojne — NSZ — Népi Fegyveres Erők — a fasiszta „Szaniec” (sánc) elnevezésű csoport katonai szervezete. 1942-ben alakult. 1944-ben a NSZ egy része belépett a Honi Hadsereg kötelékébe.

Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego — PKWN — Lengyel Nemzeti Felszabadítási Bizottság — a népi végrehajtó hatalom szerve, az Országos Nemzeti Tanács dekrétumára jött létre 1944. július 21-én. A Lengyel Nemzeti Felszabadítási Bizottság a hitlerista elnyomás alól felszabadult területeken működött 1944-ben (a Visztuláig). 1944. december 31-én az Országos Nemzeti Tanács határozata alapján a Lengyel Népköztársaság Ideiglenes Kormányává alakult át.

Polskie Stronnictwo Ludowe — PSL — Lengyel Parasztpárt — jobboldali népi szervezet. 1945 augusztusában alakult Wincent Witos és Stanisław Mikołajczyk vezetésével. Mikołajczyk szökése után 1947-ben a vezetésben változás következett be, valamint a Lengyel Parasztpárt politikai irányvonalában is engedékenység történt. Ennek következtében 1949 októberében egyesült a Parasztpárttal (SL) — Egyesült Parasztpárt (ZSL) néven, szorosan együttműködik a Lengyel Egyesült Munkáspárttal.

Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej — ORMO — a Polgárőrség Önkéntes Tartaléka — 1946-ban a népi hatalom alakította az ORMO-t, ennek tagjai együttműködtek a Polgárőrséggel, segítettek a rend fenntartásában és az ellenforradalmi bandák leküzdésében.

Wolność i Niepodległość — WIN — Szabadság és Függetlenség — 1945-ben alakult ellenforradalmi szervezet, az 1945 januárban feloszlott Honi Hadsereg (AK) tagjaiból.

Ukraińska Powstancza Armia — UPA — Ukrán Felkelő Hadsereg — a német megszállás idején alakult fasiszta jellegű, katonai ellenforradalmi szervezet. Együttműködött a németekkel. Az UPA ideológiai szempontból alá volt rendelve az OUN — Ukrán Nacionalisták Szervezetének, mely mint politikai párt, az ukrán fasiszta mozgalomban az ideológiai vezető szerepét töltötte be.

*

Ez a munka az alábbi levéltári anyagok felhasználásával került feldolgozásra:

1. Az Allambiztonsági Bizottság és a Vajdasági Biztonsági Bizottságok dokumentumai 1946. április — 1948. március közti időből (Központi Katonai Levéltár),

2. A Varsói, Lublini, Krakkói Katonai Politikai Nevelési Főnökségek jelentései 1945, 1946, 1947. évekből (Központi Katonai Levéltár),
3. Lengyelország déli és délkeleti vajdaságai területén működő UPA és SAN bandák vezetői ellen folytatott perek aktái, 1945—1947-ből (Lengyel Katonai Főügyészség Levéltára),
4. „Szabadság és Függetlenség” (WIN) ellenforradalmi szervezet vezetői ellen folytatott per aktája. (Lengyel Katonai Főügyészség Levéltára),
5. Az 1945—1948-as években működött ellenforradalmi bandák tevékenységéről kiadott jelentések (volt Allamvédelmi Minisztérium Levéltára),

A Lengyel Hadsereg 1945—1948 közötti történetére vonatkozó kutatások csak néhány év óta folynak. Ezen a téren a legfontosabb munkák közé kell sorolni:

1. *Blum, Ignacy*: A Lengyel Hadsereg részvétele a lengyel nép nemzeti és társadalmi érdekeinek megvédésében, valamint a népi hatalom megszilárdításában 1945—1948 között. Lengyel Tudományos Akadémia: A Lengyel Nép 1939—1945. évi felszabadító háborújával foglalkozó tudományos ülés-szak, 1959. Lengyel Honvédelmi Minisztérium kiadványa.
2. *Blum, Ignacy*: A Lengyel Hadsereg 1945—1948-as évek közötti történetéből. Varsó, 1960. Lengyel Honvédelmi Minisztérium kiadványa.
3. *Halaba, Ryszard — Szejgert, Boleslaw*: A Lengyel Hadsereg harcairól a reakciós földalatti mozgalom ellen. — *Wojskowy Przegląd Historyczny* (Lengyel Hadtörténelmi Közlemények), 1960. 3. sz.
4. *Borkowski, Jan*: Megjegyzés I. Blum könyvéhez: A népi hatalom megszilárdításért folytatott harcokról, — *Halaba, R., Szejgert, B.*: Eszrevételek I. Blum könyvéhez, — *Blum, I.*: Válaszul elenfeleimnek c. cikkek. — *Wojskowy Przegląd Historyczny*, 1960. 4. sz.
5. *Szota, Wieslaw*: Az Ukrán Nacionalisták Szervezete és az Ukrán Felkelő Hadsereg fejlődésének vázlatos története. — *Wojskowy Przegląd Historyczny*, 1963. 1. sz.
6. Lengyel Tudományos Akadémia a lengyel nép felszabadító háborújával foglalkozó II. tudományos ülészsaka, 1963. októberében. A IV. szekció anyaga: A Lengyel Hadsereg a népi hatalom megszilárdításáért folytatott harcokban.